

■ Vagif YUSİFLİ

Azərbaycan şairəsi, ziyalı bir xanım kimi tanıdığım Güləmail Murad yapon haykularının təsirilə özünün haykularını yaratmışdır. Dünya ədəbiyyatında hansı xalqınsa ədəbi formalarına, janrlarına müraciətlə yazılan nümunələr az deyil. Kimsəni təqlid etmək deyil, yalnız həmin ənənəni yaradıcılıqla inkişaf və davam etdirmək bacarığı tələb olunur burada. Tutaq ki, qəzəl şeir formasının ərəblərə məxsus olduğunu, onlar tərəfindən yaradıldığını kim inkar edə bilər ki? Ancaq Azərbaycan ədəbiyyatında qəzəlin elə gözəl nümunələri yaranmışdır ki, onun ilk dəfə hərdə yaranmağı barədə heç düşünmərsən də. Başqa belə misallar getirmək olar. Güləmail xanım da mənşəcə bizim olmayan belə bir şeir formasına müraciət etmişdir. Başqa bir xalqın şeir formasına, ya istənilən ədəbi mətninə müraciət sənin özünəməxsus milli xüsusiyyətlərini qətiyyənlə inkar etməməlidir. Yazırlar və deyirlər ki, Mirzə Fətəli Axundzadə öz komediyalarını yaradarkən fransız dramaturqu Molyerdən faydalanmışdır. Bir çox yazılarda ona hətta “Azərbaycan Molyeri” söyləmişlər. Lakin onun komediyaları sırf milli həyatımızı əks etdirən, üzərində “Azərbaycan komediyası” sözləri yazıla bilər sənət inciləridir. Elə güman edirəm ki, Güləmail xanımın haykuları haqqında da oxucular belə bir ifadə işlədəcəklər: “Azərbaycan haykuları”.

Güləmail xanımın haykularını oxuyuram və bizim ədəbiyyatda ilk dəfə belə şeir for-

HAYKULAR, VAKALAR MİLLİ ŞEİRİMİZDƏ

masında qələm çalan xanım yazarın uğurlarına sevinirəm. Əvvəla, ona görə ki, o, yapon şeirinin məxsusi özəlliklərini (quruluşunu, strukturunu, kompozisiyasını) qoruyub saxlamışdır, necə deyirlər, əmanətə xəyanət etməmişdir. İkincisi, ən başlıcası, bu formaya milli poeziyamızın folklordan, klassik şeir ənənələrindən, müasir bədii təfəkkürdən gələn düşüncə tərzini aşılamaq bilməmişdir. Güləmailin haykularında Azərbaycan şeirinin bədii təsvir və bədii ifadə üsulları, obrazlı deyim tərzini diqqətə cəlb edir. Baxın:

*Eşqi- toxum tək
qəlbinə əkmışəm...
Susuzam... Cücərmir.*

Bu haykudan orta əsr poeziyasından gələn bir meh əsir. Yaxud:

*Mən bu eşqin təşnəsi,
Sən dəlisən...
Səndə gizlənmışəm...*

Füzuli şeirindən süzülən bir eşq divanəliyi var bu haykuda.

Şeirin başlıca gözəlliyi onu qüvvətli və yadda qalan təşbəhlərlə, metaforalarla cilləməkdir.

*Gözümdə dərd çabalar.
Dəniz sahilində
Susuz balıq.*

Gözdəki dərdin dəniz sahilindəki susuz balığa bənzədilməsi orijinal təşbehdir.

*Mən bir ölü dəniz.
İçinə düşməyəsən
boğularsan...*

Burada həm orijinal bir təşbeh var, həm də metafora. İnsanın - lirik “mən”in ölü dənizə bənzədilməsi həm təşbehdir, həm də metafora.

*Mən bulud gözü
Sən də yağış...
gözlerimdən tökülərsən...*

Yenə də eyni manera.

Güləmailin haykuları məzmunca da rəngərgəndir. Bu haykulara insan qəlbinin ən incə titrəyişlərindən tutmuş vətənpərvərlik ruhunun ifadəsinə qədər nə istəsən, axtarıb taparsən.

*Saralıb tökülən
yarpağam.
Yığ gözüne çürüməyim.*

Sevginin ölməzliyini yarpaq timsalında ümumiləşdirmək maraqlı bir assosiasiya yaranmasına səbəb olub. Yaxud:

*Səni unutmaq üçün
ürəyimi
dəyişə biləydim.*

Maraqlı deyimdirmi. Hələ buna diqqət edin:

*Mənim sevgimdə...
için-için ağlayan
Başqa qapıda.*

Bu üç misralıq şeirdə bir sevgi faciəsi əks olunur. Bu mövzuda onlarla şeirlə qarşılaşmışıq, amma Güləmail xanım bunu ən yığcam bir formada ifadə edib.

*Torpaq qan saxlayır
Şəhidlərin...
Hələ ləkəsi qalıb.*

*Qarabağ, Şuşa,
kəzəran qorumdu,
dolub yatağıma.*

Bu da bugünkü dərdlərimizlə bağlı haykular.

Güləmailin vakaları da yapon şeirinin bir başqa formasını milli şeirimizdə əhyat etməyin nümunələri kimi diqqətə cəlb edir. Haykuların fərqli olaraq vakalarda beş misra olur. Amma başqa bir fərq də nəzərə çarpır. O da bundan ibarətdir ki, vakalarda mətləbin, fikrin “sərhədlərini” azca da olsa, genişləndirmək mümkündür. Haykulara mümkün qədər məsəllilik tələb olunur, üç misrada fikrin ifadəsi öz bədii həllini tapmalıdır. Vakalarda isə müəllif iki artıq misra ilə fikrin poetik irəliləyişinə nail ola bilər. Baxın:

*Susuz bir karvanam...
Gecənin qaranlığından içərəm,
Amma mənim dərdim bölünməz ki:
Dərd də Azərbaycan ha deyil - bölünə!*

Ümumiyyətlə, Güləmail Muradın haykuları və vakaları milli şeirimizin “ərazisində” qərrib görünməzlər, yapon şeiri milliləşmə mərhələsi yaşayır. Çünki bu şeirlərdə Azərbaycan şairinin hiss və duyğuları öz poetik ifadəsini tapır, forma yaponca gəlir, məzmun isə milli bədii düşüncəni əks etdirir. Mən bu yolda şairəyə yalnız və yalnız uğurlar arzulayıram!